

Tomaszewski, Jerzy

"Kto bol kto za I. ČSR", (oprac.) Eduard Nižanský, Bratislava 1993 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 86/3-4, 408-409

1995

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

krótkim wstępem, wymieniającym poważniejsze pozycje zbioru i intencje wydawców-Rosjan z kraju i emigracji). Część I zatytułowana „Życie” (s. 6-64), część II — „Śmierć” (s. 65-194) i część III pt. „Dziedzictwo” (s. 195-464). Na końcu zamieszczono bibliografię.

Dział I otwiera popularny artykuł dwóch dziennikarzy „P.A. Stołypin w Saratowie”. Następny — to przedruk pośmiertnego artykułu z prawicowego pisma „Nowoje Wremja” — „P.A. Stołypin i Gosudarstwennaja Duma”. Dalej — po krótkim fragmencie wspomnień W. A. Małakowa — figuruje artykuł A. Zienkowskiego, podobno ongi zaufanego Stołypina — o wrogach ostatniego i — chyba tegoż autora (bo nazwiska twórcy tekstu nie podano!) — pod tytułem (w polskim tłumaczeniu) „Zapomniany olbrzym” (!). Dwukrotnie obszerniejsza jest część pt. „Śmierć”, stanowiąca montaż różnych, zresztą drukowanych już wcześniej, źródeł o zabójstwie Stołypina. Część III „Dziedzictwo” — to wybór przemówień Stołypina w Dumie, rozdział o próbie premiera dokonania pewnych zmian w sytuacji Żydów w Rosji i odrzucenie tych propozycji przez Mikołaja II (s. 410-422. *Nb.* jest to fragment wspomnień W. Kokołowa). I wreszcie — fragment z książki A. Zienkowskiego pt. „Projekty przekształcenia Rosji”, stanowiący streszczenie takiego projektu, rzekomo podyktowane przez Stołypina samemu profesorowi w maju 1911 r. Streszcza też Zienkowski poglądy Stołypina na sytuację międzynarodową, uderzające tym, jak dalece odpowiadały one (w r. 1911!) sytuacji z przedednia daty publikacji książki profesora (1957 r.).

Zamyka publikację selektywna bibliografia. W tekście zamieszczono ilustracje.

Nowych, zwłaszcza archiwalnych, źródeł w książce nie ma. Naukowo jej nie opracowano. Zarówno dobór tekstów jak i komentarze noszą apologetyczny, już nie tylko promonarchiczny, lecz wręcz promikołajowski charakter. Czytelnikowi polskiemu, znającemu tak gruntowną i opartą o o wiele szerszy zestaw źródeł monografię L. Bazyłowa „Ostatnie lata Rosji carskiej. Rządy Stołypina” publikacja Sieriebrennikowa i Sidorowina daje niewiele. Ale istotne jest zamieszczenie szeregu przemówień i wspomnień, nieraz trudnych do zdobycia w Polsce, a ważnych bo poświęconych kwestii polskiej i żydowskiej.

J.K.

Kto bol kto za I. ĆSR, (oprac.) Eduard Nižanský a kolektiv, Bratislava 1993, s. 213.

Historycy słowaccy przygotowali to wartościowe wydawnictwo biograficzno-encyklopedyczne dotyczące międzywojennej Czechosłowacji alfabetycznie układając życiorysy 54 działaczy: 25 Czechów, tyłuż Słowaków, dwóch Niemców (m.in. K. Henleina), Węgra i Rusina. Popularne biografie zawierają teksty pisane przez czterech autorów, charakterystyczne cytaty z wypowiedzi opisywanych osobistości oraz ich portrety (fotografie), a na końcu spis zasadniczej literatury. Znaleźli się tu przede wszystkim politycy, ale także działacze gospodarczy, jak słynny Tomasz Baťa. Ludzie kultury weszli do tego *Who is who* tylko wtedy, jeśli byli zarazem politykami.

Autorzy mają chyba sympatię do czechosłowackiego państwa liberalno-demokratycznego, ujmują jednak działaczy wszystkich odcieni, nie kryjąc zmienności ich poglądów lub słabości. W ten sposób dają dobry pogląd na sprawę czechosłowacką w pierwszej połowie XX w.

Pewnymi uchybieniami są: zbyt rozciąganie życiorysów przed 1918 r., powtórzenia cytatów, traktowanie Siedmiogrodu za Austro-Węgier jako Rumunii i brak spisu skrótów. Na s. 107 dodałbym też do życiorysu Kamila Krofty jego najbardziej patriotyczne dzieło „Co česke zeme dały Europě a lidstvu”.

Co do spraw polskich, silne — pozytywne i negatywne — związki z nami miał Czech Wacław Jarosław Klofač (s. 99-100). Wybitnym polonofilem był też Słowak Karol Sidor.

Bardzo potrzebny byłby, podobny w stylu, słownik biograficzny naszego dwudziestolecia, powiększony jednak o najwybitniejszych ludzi kultury.

W.U.

The System of Centrally Planned Economics in Central-Eastern and South-Eastern Europe after World War II and the Causes of its Decay. University of Economics, Prague, March 24-26, 1994. Eleventh International Economic History Congress Milan 1994. International Pre-Congress Conference, Prague 1994, s. 475.

Obszerny tom zawierający 28 referatów ukazał się pod redakcją Václava P r ů c h y. Problematyka ich dotyczy wybranych zagadnień teoretycznych związanych z powstaniem i ewolucją socjalistycznych systemów gospodarczych Europy środkowo-wschodniej, przesłanek i zasad funkcjonowania tych systemów (przede wszystkim w rolnictwie), podłoża gospodarczego oraz politycznego (m.in. wpływ polityki USA) ich załamania się, a przede wszystkim zagadnień prywatyzacji w poszczególnych krajach. Zwrócić należy też uwagę na porównawcze ujęcie zagadnień prywatyzacji, z uwzględnieniem przekształcania przedsiębiorstw państwowych w prywatne w XIX w. w Austrii i Niemczech oraz dyskusji prowadzonych w USA. Jeden referat dotyczy wykorzystania niemieckich jeńców wojennych w ZSRR jako siły roboczej w latach 1941-45. Autorami referatów są historycy i ekonomiści z Anglii, Australii, Austrii, Czech, Niemiec, Polski, Rosji, Rumunii, USA i Węgier.

J.T.

Wiesław Ch o r u ż y, *Białoruski drugi obieg w Polsce 1981-1990*, Białoruskie Towarzystwo Historyczne, Białystok 1994, s. 147.

Wykaz białoruskich wydawnictw ukazujących się w Polsce poza cenzurą w latach 1981-1990 obejmuje 49 pozycji, nie licząc — odrębnie wymienionych — druków związanych z akcją przedwyborczą. Zdawać się to może mało, jeśli przeprowadzić porównanie z liczbą analogicznych wydawnictw polskich, lecz zestawienie takie powinno wziąć pod uwagę stosunkowo niewielką liczbę Białorusinów w Polsce. Do tej pory historycy dziejów najnowszych pomijali wydawnictwa białoruskie, gdyż wiedzieli o nich nieliczni, przede wszystkim zamieszkali w Białymstoku. Niewielką książkę, wydaną przez powstałe niedawno stowarzyszenie historyków białoruskich, powitać należy z tym większym uznaniem; wprowadza ona do ogólnopolskiej świadomości badaczy mało znany fragment dziejów Polski.

Autor, poza bibliografią, która stanowi część trzecią książki, zawarł w niej także inne cenne wiadomości; tytuł może więc być dla nieuważnego czytelnika mylący. Około jednej czwartej objętości (część 1 książki) zajmuje zarys historii Białorusinów w Polsce w latach 1945-1990, w którym wykorzystano m.in. zbiory dokumentów zgromadzone przez Sokrata J a n o w i c z a, obecnie przechowywane jako depozyt w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej w Białymstoku oraz dokumenty znajdujące się w posiadaniu autora. Zwięzły, lecz rzeczowy i udokumentowany zarys ten jest cennym uzupełnieniem wiedzy o dziejach powojennej Polski, zwłaszcza o okresie po 1968 r.

W części 2 znajduje się zarys działalności Białoruskiego Niezależnego Wydawnictwa, założonego w 1980 r. w Białymstoku oraz innych białoruskich niezależnych inicjatyw wydawniczych. Jest to wprowadzenie do omawianego na wstępie wykazu wydawnictw. W krótkiej części 4 autor omawia publikacje wymieniające te wydawnictwa oraz ich wystawę zorganizowaną w Łodzi w 1990 r. Część 5 szkicuje problematykę wydawnictw niezależnych na Białorusi radzieckiej.

Uzupełnieniem całości jest wybór dokumentów (28 pozycji), zawierający przedruki tekstów (w języku oryginałów, niektóre we fragmentach) z wydawnictw niezależnych oraz reprodukcje niektórych druków. Wśród dokumentów jest m.in. wrogi Białorusinom i zawierający wiele nierzetelnych informacji, rozpowszechniany prywatnymi kanałami w odpisach i kopiach, tekst Aleksandra